

HALİL FİKRET KANAT'IN MUALLİMLER MECMUASINDA YAYINLANMIŞ İKİ YAZISI: MEKTEPLERİMİZİN YENİ TEŞKİLATI HAKKINDA I-II

Hayrünisa ALP*

Öz

Türkiye’de modern eğitimin yerleşmesinde önemli bir yer sahibi olan Halil Fikret Kanat Türk eğitim tarihi açısından değerli şahsiyetlerinden biridir. Yazılarında eğitim psikolojisi, öğretim yöntemleri ve müfredat programları, eğitim sosyolojisi, eğitim tarihi, halk eğitimi, eğitim felsefesi, yeni okul, demokrasi eğitimi, okul meclisleri projesi, yapılandırmacı eğitim gibi eğitime ilişkin hemen her konu hakkında fikirlerini kaleme almıştır. 1928 Harf İnkılabı sonrası kaleme aldığı süreli yayınlara ilişkin yazdıkları biraraya getirilmişse de yazarın eski harfli makalelerinin pek çoğu tarihin tozlu rafları arasında kalmıştır. Bu yazıda amaçlanan Halil Fikret Kanat’ın Muallimler Mecmuasında yayınlanan “Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında I ve II” başlıklı makalelerini günümüz alfabesi ile yayınlamak, yazarın kısa özgeçmişini anlatmak ve dönemin okul teşkilatına ilişkin Halil Fikret Kanat’ın görüşlerinin kısa bir analizini yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Halil Fikret Kanat, Eğitim, Okul Teşkilatı.*

* Dr. Öğr. Üyesi. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

E-posta: hyralp@istanbul.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6549-7893>.

Makalenin Geliş Tarihi: 19.09.2018

Makalenin Kabul Ediliş Tarihi: 30.09.2018

Abstract

HALİL FİKRET KANAT'S TWO ARTICLES IN MUALLİMLER MECMUASI (JOURNAL OF TEACHERS): MEKTEPLERİMİZİN YENİ TEŞKİLATI HAKKINDA I-II (ABOUT THE NEW ORGANIZATION OF OUR SCHOOLS I-II)

Halil Fikret Kanat, who has an important role in the establishment of modern education in Turkey is one of the valuable personalities in the history of Turkish education. He wrote his ideas on almost every subject related to education such as educational psychology, teaching methods and curricula, educational sociology, history of education, public education, educational philosophy, new school, democracy education, school councils' project, constructivist education. Although his writings on the periodicals penned after the 1928 Alphabet Revolution were brought together, many of his articles in Ottoman Turkish were kept in the dusty shelves of history. The purpose of this study is to publish the articles entitled "Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında I ve II (About the New Organization of Our Schools I and II)" in today's alphabet, describe the short biography of the author and make a short analysis of the opinions of Halil Fikret Kanat about the school organization of the period.

Key Words: *Halil Fikret Kanat, Education, School Organization.*

Giriş

Türkiye'nin önde gelen eğitimcilerinden Halil Fikret Kanat 39 yıllık öğretmenlik ve yöneticilik hayatında pek çok süreli yayında yüzün üzerinde makaleye imza atmış Türk eğitim tarihi açısından önemli eserleri literatüre kazandırmıştır. Halil Fikret (Kanat) (1892-1974), 5 Ocak 1892 tarihinde Makedonya'nın Manastır ilinin Serfice kasabasında dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Serfice İlkokulu'nda tamamladıktan sonra ortaokula Manastır Sanayi Mektebi'nde devam eden Halil Fikret (Kanat) aldığı dört yıllık eğitimin ardından Manastır İdadisini bitirmiştir. Halil Fikret (Kanat) 1910 yılında Maarif Nezareti'nin her ilden iki idadi mezununu Avrupa'ya gönderdiği sınavı kazanmış ve 1910- 1912 yıllarında Almanya'da Maarif Nezareti'nin bursuyla iki yıl Almanca öğrenimi sonrasında 15 Nisan 1912 tarihinde Berlin Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde eğitim almaya başlamıştır.¹ Bu fakülteye üç yıl devam eden Halil Fikret (Kanat) 1913-1914

¹ Cavit Binbaşoğlu, "Halil Fikret Kanat'ın Yaşamı, Eserleri ve Türk Eğitimine Hizmetleri", (Haz. Cavit Kavcar), **Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri: 14 Aralık 2000**, Ankara, Türk Eğitim Derneği (TED)Yayınları, 2002, s. 15.

eğitim öğretim yılı güz döneminde Leipzig Üniversitesi'nde pedagoji eğitimine başlamıştır. I. Dünya savaşı yıllarında Manastır'a dönen Halil Fikret (Kanat), ailesiyle birlikte İzmir'e yerleşmiştir, daha sonra tekrar Almanya'ya giden Halil Fikret (Kanat), Profesör Eduard Spranger'in öğrencisi olmuş ve "Pestalozzi'nin Umumi Mektepçiliğe Karşı Vaziyeti (1809'a kadar)" başlıklı doktora tezini tamamlamıştır.² Türk eğitim tarihinde pedagoji alanında doktora yapan ilk kişi olan Halil Fikret (Kanat) aynı yıl Türkiye'ye dönerek Maarif Nezareti Müşavirlik Kitabeti ve Tercümanı olarak göreve başlamıştır. İleriki yıllarda Çamlıca, Kandilli ve Bezm-i Âlem Kız liselerinde, Fenni Terbiye ve Malumat-ı Ahlâkiye ve Medeniye öğretmenliği yapan Halil Fikret (Kanat) 1923-1926 yılları arasında Azerbaycan'da Bakü Üniversitesi'nde üç yıl pedagoji dersi vermiştir. İkinci kez Almanya'yı ziyaret eden Halil Fikret (Kanat) tekrar Bakü'ye gitmek istemişse de Rus engeli ile karşılaşarak amacına ulaşamamıştır. 1927 yılında Konya'da açılan Eğitim Enstitüsü'ne pedagoji ve psikoloji öğretmeni olarak atanmış bu okulun Ankara'ya nakli sonucu Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik görevine başlamıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde pedagoji bölümünü kuran Halil Fikret (Kanat) bu bölümün uzun yıllar başkanlığını yapmış çok sayıda eğitimcinin yetişmesinde öncü bir rol oynamıştır.

Halil Fikret Kanat, 1936-1939 yılları arasında yürüttüğü Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği görevi esnasında Köy Öğretmen Okulları'nın kurulmasında çok önemli katkılar sağlamıştır. Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği sona erdikten sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki görevine geri dönen Halil Fikret Kanat 1956 yılında öğretmenlik mesleğinden emekli olmuştur. Türkiye'nin önde gelen eğitimcilerinden Halil Fikret Kanat 1974 yılında Ankara'da hayata gözlerini kapamıştır.

Türk eğitim tarihi ve eğitim bilimleri açısından önemli kitaplar ortaya koyan Halil Fikret Kanat pek çok süreli yayında yüzün üzerinde makaleye imza atmıştır. Yazılarında eğitim psikolojisi, öğretim yöntemleri ve müfredat programları, eğitim sosyolojisi, eğitim tarihi, halk eğitimi, eğitim felsefesi, demokrasi eğitimi, eğitimin sos-

² Mustafa Güçlü, Cumhuriyet'in Öncü Eğitimcilerinden Dr. Halil Fikret Kanat'ın Süreli Yayınlarında Yayımlanan Yazılarının Değerlendirilmesi, *Turkish Studies*, Volume: 8/11, Fall 2013, Ankara, Turkey s. 113-129.

yal ve milli olarak ne şekilde uygulanması gerektiği, okul meclisleri projesi, yapılandırmacı eğitim gibi eğitime ilişkin hemen her konu hakkında fikirlerini kaleme almıştır. Literatüre kazandırdığı eserler³, Goethe ve Faust⁴, Pedagoji Tarihi⁵, Coğrafya'nın Tedris Usulü⁶, Pestalozzi⁷, Muasır Terbiye Ülküleri ve Terbiyede Yenilikler⁸, Satraç Kılavuzu⁹, Pedagoji Tarihi¹⁰, Ailede Çocuk Terbiyesi¹¹, Milliyet İdeali ve Topyekûn Milli Terbiye¹², Deneysel Pedagoji¹³, Pedagojinin

³ Halil Fikret Kanat ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çağatay Karadeniz, **Halil Fikret Kanat'ın Düşüncesinde Milliyet İdeali**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2011.

⁴ Halil Fikret (Kanat), **Göte ve Faust**, İstanbul Matbaa-i Amire, 1339-1340. İlk olarak 1923, sonrasında 1940'da İstanbul'da yayınlanan eserde; Goethe'nin hayatı ve kişilik yapısı incelenmiş eser eğitim bilimleri açısından önemli değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

⁵ Halil Fikret Kanat, **Pedagoji Tarihi**, C. I, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1963. Eser iki cilt halinde ilk kez 1926'da Bakü'de yayınlanmıştır. Türkiye'de basılan belli başlı pedoji tarihi kitapları arasında yer almaktadır. İlkçağlardan yirminci yüzyıla kadar olan eğitim anlayışları, düşüncesi eğitim uygulamalarına etki eden düşünürler belli bir kronolojik ve tematik düzen içinde yer almaktadır.

⁶ Halil Fikret (Kanat), **Coğrafyanın Tedris Usulü**, İstanbul, İkbal Kütüphanesi, 1927. İlk olarak 1927 yılında Ankara'da yayınlanmıştır. Eserde coğrafya öğretimine öğrenci merkezli bir bakış açısı getirilmiş yurt ve coğrafya kavramları birarada ele alınmıştır.

⁷ Halil Fikret (Kanat), **Pestalozzi**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1931. Alman sosyal pedagoglarından Pestalozzi'nin çocukluğu, eğitim öğretim yaşamı, Fransız Devrimi'ne bakışını elen alan kapsamlı bir biyografi niteliğindeki eser Halil Fikret Kanat'ın 1913-1914 eğitim-öğretim yılı kış döneminde Leipzig Üniversitesi pedagoji bölümünde Profesör Eduard Spranger'in danışmanlığında yazdığı "Pestalozzi'nin Umumî Mektepçiliğe Karşı Vaziyeti (1809'a kadar)" konulu doktora çalışmasının kitaplaştırılmış biçimidir.

⁸ Halil Fikret (Kanat), **Muasır Terbiye Ülküleri ve Terbiyede Yenilikler**, İstanbul, Maarifet Matbaası, 1934. İlk baskısı 1934'te yayınlanmıştır. Eserde modern dönemin eğitim akımlarına ve bu akımların temsilcilerine yer verilmektedir.

⁹ Halil Fikret Kanat, **Satrac Kılavuzu**, Ankara, Satrac Kulübü; Ulus Basımevi, 1936. 1936 yılında Ankara'da basılan eserinde Halil Fikret Kanat satracın insan zekasını geliştirmek açısından eğitim bilimlerine olan katkılarını anlatmaktadır.

¹⁰ Halil Fikret Kanat, **Pedagoji Tarihi**, 3. bs. İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1948. Bu eserinde yazar eğitim bilimleri açısından önemli akımları ve bu akımların öncülerini ele almaktadır. İlk baskısı 1937 ve 1938'de Ankara'da yayınlanan eser iki ciltten oluşmaktadır.

¹¹ Halil Fikret Kanat, **Ailede Çocuk Terbiyesi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1976. Halil Fikret (Kanat) ailenin çocuk eğitimine olan önemli katkısına değindiği eserinde çocuklara kazandırılacak milli bilinç ve milli terbiyenin gerçekleşmesinde ailenin rolü ve ödevlerle değinmektedir. İlk baskısı 1941'de Ankara'da yayınlanmıştır.

¹² Halil Fikret Kanat, **Milliyet İdeali ve Topyekûn Milli Terbiye**, Ankara, Çankaya Matbaası, 1942. İlk baskısı 1942'de Ankara'da yayınlanan bu eserinde Halil Fikret Kanat, devletin belirlemesi gereken eğitim politikasına değinmektedir.

¹³ Halil Fikret Kanat, **Deneysel Pedagoji**, Ankara, Örnek Matbaası, 1951. 1951'de Ankara'da yayınlanan bu eseri 'Pedagoji' adlı eserin ismi değiştirilerek yayınlanmış halidir.

Tekâmülü ve Pedagoji İlimi¹⁴, Terbiye Sosyolojisi¹⁵, Kısaltılmış Pedagoji¹⁶ başlıklı eserlerdir.

Yazarın ayrıca Almanca'dan çeviri eserleri mevcuttur. Örneğin Eduard Burger'dan çevirdiği İş Pedagojisi¹⁷ adlı kitabı Köy Enstitülerinde yardımcı ders kitabı olarak okutulmuştur. 1954'de Ankara'da Kerscheneiner'dan çevrilen Karakter Kavramı ve Karakter Terbiyesi¹⁸ başlıklı eser ise devlet vatandaşlığı kavramını irdelemektedir.

Ayrıca “Ahlaki Karakter”, “Yeni Okul”, “Yarının Öğretmenleri Nasıl Yetiştirilmelidir?” gibi yoğunlukla eğitim ve öğretimde doğru yararlanma konusunda pek çok görüş ve öneri içeren makaleleri mevcuttur. Yazarın 1928'de harf inkılabından sonra eserlerinin bir içerik analizi niteliğinde çalışmalarına¹⁹ rastlanmakla beraber eski harfli yayınlarının biraya getirilmesi Latin harflerine dönüştürülmesi eğitim tarihi çalışmalarına önemli katkılar sağlayacaktır.

Halil Fikret (Kanat)'ın Muallimler Mecmuasında yayınlanan 1922 yılında “Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında I ve II” başlıklı makalelerinde yazar okul teşkilatının bir ülkenin eğitim sistemi içindeki anlam ve önemini anlatmaktadır. Halil Fikret (Kanat) yazılarında 1913'te yürürlüğe giren Tedrisat-ı İbtidaiye Muvakkatı Kanunu ve sonrasında şekillenen okul ve eğitim sisteminin kapsamlı bir analizini yapmaktadır. Bu iki yazısında yazar ibtidaiden sultanilere, ticaret mekteplerinden darülfünun ve inas darülfünuna ilişkin görüş ve fikirlerini açık ve etkileyici bir anlatımla dile getirmektedir.

¹⁴ Eser 1955 yılında Ankara'da yayınlanmıştır. Eserde, Biliminin anlam ve önemine değinilmiş pedagoji biliminin tarihsel süreçte nasıl bir dönüşüm geçirdiği üzerinde durulmuştur.

¹⁵ Halil Fikret Kanat, **Terbiye Sosyolojisi**, Ankara, Yeni Matbaa, 1958. Halil Fikret Kanat bu eserinde örgütlenmiş bir yapı olarak okulların tüm işlevlerinin incelemesi ve iş okulu ile ilgili bilgiler verilmektedir. Çocuk terbiyesinde uygulanması gerekli şartlar, yönelim ve öneriler de eserin temelini oluşturmaktadır.

¹⁶ Halil Fikret Kanat, **Kısaltılmış Pedagoji**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1976. Bu eser “Pedagoji” adlı eserin kısaltılmış halidir. 1966'da Ankara'da yayınlanmıştır.

¹⁷ Eduard Burger, **İş Pedagojisi**, çev. Halil Fikret Kanat, Ankara, M.E.B., 1976.

¹⁸ Georg Kerscheneiner, **Karakter Kavramı ve Karakter Terbiyesi**, çev. Halil Fikret Kanat, Ankara, Örnek Matbaası, 1954.

¹⁹ Halil Fikret Kanat'ın yeni harfli makalelerinin derlendiği önemli bir çalışma için bkz. Mustafa Güçlü, Cumhuriyet'in Öncü Eğitimcilerinden Dr. Halil Fikret Kanat'ın Süreli Yayınlarında Yayınlanan Yazılarının Değerlendirilmesi, **Turkish Studies**, Volume 8/11 Fall 2013, Ankara, Turkey, s. 113-129.

Okul teşkilatının eğitim sistemindeki önemine vurgu yaptığı ilk makalesinde Halil Fikret (Kanat) okulları devamlı suretle değişikliğe maruz bırakmanın öğrenci üzerindeki olumsuz etkisinden bahsetmektedir. Fikirlerini iki madde şeklinde dile getiren yazar mütareke dönemindeki mevcudun muhafazası ve eğitimde devamlılığın sağlanmasının verimli bir yol olduğunu buna devam etmenin doğru olacağını dile getirmektedir. Buna sebep olarak da hal-i hazırdaki eğitim alt yapısının yeni; esaslı bir teşkilata müsait olmadığını göstermektedir. Kamuoyuna danışılmadan kabul edilen müfredat programının başarılı olup olmayacağından şüphelerini dile getirmektedir.

Yazar, İbrahim Alaaddin (Gövsa)'nın İlk Gençlik Hakkında Ruhîyyat ve Terbiye Tedkiki²⁰ eserini referans göstererek gençleri meslek ve bölüm seçimini henüz 14 yaşında doğru bir şekilde yapamayacaklarına değinmekte bu nedenle yeni sisteme göre 14-15 yaşında seçmek zorunda kalacakları sınıf-ı mahsus ya da edebiyat ya da fen kısımlarında doğru karar veremeyeceklerini buna yaşlarının müsait olmadığını savunmaktadır. İkinci makalesinde ise Almanya'nın Bavyera eyaletindeki sistemin ülkemizde uygulanmasının çok faydalar sağlayacağına ilişkin fikirlerini dile getirmektedir. Bu sistemde öğrenciler meslek ve alan seçimini 15-16 yaşlarından itibaren yapmaya başlamaktadır. Bu makalesinde Halil Fikret, ülkemizdeki meslek mekteplerine devam eden öğrencinin azlığından yakınarak bunun sebebini devlet memuru olmanın avantajlarına ve ailelerin çocuklarına iş kuracak sermayeye sahip olmamalarına bağlamaktadır. Çocuklarını doktorluk, öğretmenlik, avukatlık, öğretmenlik gibi mesleklere yönelmesini sağlayan velilerin vicdanen müsterih olduğuna değinen Halil Fikret böylece daha az bir sermaye ile yavrularına hayat kurabildiklerini değinmektedir.

Makalesinde kızların liseyi bitirip darülfünuna gitmeden aile hayatına atıldıklarını dile getiren Halil Fikret ileride aile kadını yetiştiren mekteplerin çoğalmasının zaruriyetinden bahsetmektedir. Kızların ve erkeklerin lise eğitimi almalarındaki amacın farklı olduğuna vurgu yapan Halil Fikret (Kanat) kız ve erkeklerin 14-15 yaşına kadar erkeklerle birlikte okuyup ardından edebiyat ve fen şubelerine ayrılmalarını doğru bulmaktadır. Yazısının sonuç bölümünde İstan-

²⁰ İbrahim Alaaddin (Gövsa), **İlk Gençlik Hakkında Ruhîyyat ve Terbiye Tedkiki**, İstanbul, Kitabhane-i Sudi, Necm-i İstikbal Matbaası, 1921.

bul'daki kız sanayi mekteplerinin yanısıra kızlara mahsus aile kadını yetiştirecek diğer bir mektebe de ihtiyaç olduğunu dile getirmektedir.

Halil Fikret (Kanat)'ın her iki yazısında da değindiği pek çok mevzu bugün dahi Türk eğitim sisteminde üzerinde düşünülmesine değer konular niteliğindedir.

Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında I²¹

Terbiye Muallimi Halil Fikret

Bir memlekette en mühim yeniliklerden biri mektep teşkilatıdır. Mektep teşkilatı yetişecek neslin terbiye-i umumiyesine yeni bir istikamet verir. Bunun matluba muvafık olup olmaması, mutlaka memleketin hayat-ı umumiyesinde faideli ve yahut muzır tesirlerini gösterir. Arzu olunurdu ki yeni teşkilat, hali hazırın ve istikbalin ihtiyaçlarını tatmin etsin ve devamlı bir mahiyeti haiz bulunsun! Zira mektepleri sık sık tebeddülata maruz bırakmak, nesl-i atiyi gerek tedrisat ve gerek terbiye nokta-i nazarından çok fazla mutazarır eder. Bir teşkilat mevki-i tatbiki konmadan evvel efsar-ı umumiyenin nazar-ı tenkidine arz edilirse şüphesiz ki daha faidelidir. Zira teşkilatla uğraşanların nazar-ı dikkatini celp etmeyen noktaların tadil ve tashih edilmesi ve teşkilatın mümkün mertebe az kusurlu olması mümkündür. Mamefihi mevki-i tatbiki konuktan sonra yapılan tenkitlerin bugün için olmasa bile yarın için her halde faidesi vardır.

Benim yeni teşkilat etrafında nazar-ı dikkatimi celp eden noktalar şunlardır:

1- Hali hazırdaki vaziyetimiz esaslı teşkilata katiyen müsaait değildir. Mütarekeden beri takip edilen, hali hazırı idame politikası çok muvafık bir tedbirdi. Bilahare hangi esbaptan dolayı bu fikirden nükül edildiğini bilmiyoruz. Öyle zannediyorum ki memleketin irfanıyla alakadar olanların ekserisi bu nokta-i nazarı elan musib ve muvafık görmektedirler. Zira bu yeni içtimai inkılabı yakından araştırmak ve ona göre mektepleri yeni teşkilata tabi tutmak icap ederdi.

²¹ Halil Fikret (Kanat), Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında I, **Muallimler Mecmuası**, Sayı: 1,22 Eylül 1922, s. 11-15.

Biz ne kadar olsa memleketimizin daha büyük bir kısmında olup biten her şeyi layığıyla bilmiyoruz. Bilenleri dinlemek, mahallinde tetebbuatta bulunanların fikirlerini anlamak ve ona göre teşkilatı tespit etmek çok daha müsmir olurdu.

2- Bugün mektep teşkilatı münhasıran nezaret mesailinden ma'dud değildir. Evlat sahibi olan herkesin, bilhassa muallimler ve mürebbiler ordusunun bu meselede dinlenmeğe layık fikirleri vardır. Hali hazırda mutlakiyete en az mütehammil mesailden biri, mektep ve terbiye meseleleridir. Filvaki birkaç seneden beri mekteplerin yeni bir teşkilata tabi tutulacağı vakit vakit mevzu-ı bahis oluyordu. Lakin teşkilatın esası ve hatta teferruatı hakkında neler düşünüldüğü efkâr-ı umumiyeye sarahaten bildirilmiyordu. Bunun içindir ki bu vadide umumi bir münakaşa kapısı açılmadı. Halbuki nezaret düşündüklerini, projelerini efkâr-ı umumiyeye bildirecek, mücadelat ve münakaşatı yakından takip edecek ve netice-i münakaşatı teşkilatta esas ittihaz edecekti. Hele memleketin mektepleri ile birinci derecede alakadar olan muallimleri evvelden ikaz ederek muallimler kongreleri ile meseleyi ilmi olarak münakaşa etmek suret-i katiyede lüzumlu idi.

Filvaki Muallimler Cemiyeti teşkilat-ı cedide ve programlar hakkında kongre akdetmeğe hazırlanmıştı. Lakin müfredat programlarının Matbaa-i Amire'de tab edildiğine muttali olunca meselenin münakaşasını talik ve tehir etmeğe mecbur kaldı. Bunun şimdilik ne derece faydeli olacağı cay-ı sualdir. Zira her şey ikmal edildikten sonra yapılacak tenkit ve münakaşaların bugün için fiili bir kıymeti olamaz.

Bu umumi mütalaattan sonra teşkilatın esasını teşrih edelim:

Yeni teşkilatta en mühim nokta devre-i saniye ile sınıf-ı mahsus ihdasıdır. Gerek devre-i ûlada ve gerek devre-i saniyede zükûr ve inas kısımları tevhid edilmiş gibidir. Devre-i ûla sekizinci sınıfta ikmal ediliyor. Ali tahsil görmeği arzu etmeyenler bir sene sınıf-ı mahsusa devam ederek şahadetname alabileceklerdir. Darülfünuna devam etmek isteyenler ise üç sene daha fen ve yahut edebiyat kısımlarına

devam etmekle mükelleftirler. Ben kendi nokta-i nazarıma göre teşkilatın bu şeklini faideli görmekten ziyade muzır buluyordum. Malumdur ki talebe ve talibat 6-7 yaşlarında mektebe dahil oluyor. Sekizinci sınıfı ikmal ettikleri zaman talebe ve talibat 14-15 yaşını tecavüz²² etmeyeceklerdir. Bu çağda sekizinci sınıfı ikmal eden çocuklar, önlerinde üç muhtelif hayat yolu göreceklerdir:

- a- Sınıf-ı mahsus*
- b- Devre-i saniye edebiyat kısmı*
- c- Devre-i saniye fen kısmı*

Acaba ilk gençlik çağında bulunan ve henüz çocuk adedilen talebe ve talibatın bu devrede kendi istikballerini katiyetle tayin edecek bir karar vermelerine imkân var mıdır? Acaba çocuklara 14 yaşına kadar o derece iyi ve esaslı malumat verilebilir mi ki falan ve filan dersi diğerlerinden daha fazla sevdiğini katiyetle tespit edebilsinler? Acaba derslerin az veya çok sevilmesi mutlaka istidat meselesi midir? Yoksa muallimlerin iktidarı ve usul-i tedrisi meselesi de haiz-i ehemmiyet midir? Ve acaba çocuğun herhangi bir derste zahiri muvaffakiyeti gerek çocuğun ve gerek muallim ve ebeveynin aldanmasını mucip olamaz mı? her halde bu ve buna mümasil ruhi mesail, meslek intihabı keyfiyetini ta-cil değil, tecil eden avamilden ma'duddur.

Malumdur ki hayatın en buhranlı ve ruhen en kararsız devri, ilk gençlik devridir. İlk gençlik devrinde bulunan çocukları hüsn-i idare etmek, ruhi ve fikri buhranların devamı anında onları istikbalin salim ve emin yollarına sevk etmek terbiyenin vezaif-i mühimmesindendir. Çocuk ruhiyatı ve ilk gençlik ruhiyatı bizi bu meselede kâfi derecede tenvir ediyor. Terbiyeci arkadaşlarımızdan İbrahim Alaeddin Bey'in muktedir ve maruf ruhiyatçıların ve mürebbilerin tecrübelerine ve eserlerine istinaden neşrettiği "İlk Gençlik" kitabı nokta-i nazarımızı tevsik edecek me hazlarla doludur. Kitabın bir sahifesinden şu cümleleri alıyorum: İlk gençlikte bulunanların hissiyatı muvazenesiz ve adeta marazi-

²² A.e., s. 12.

dir. Fikirlerdeki insicamsızlık gibi, hislerdeki buhran, bu devrin başlıca alametlerindendir... Gençler büyük işleri düşünürler. Şedit kararlar verirler. Kendilerini her fevkaladediğe namzet addederler. Muazzam eserler, keşifler vücuda getirmek herkesin hayretini mucip olacak kentlerde bulunmak gibi heyecanlı teşebbüsler bu devrede insanı çok işgal eder... Onlar her şeyi kendi şahsiyetlerinin rengine benzetmeğe çalışırlar. Bunun içindir ki güzelliğe, bedii tahassüsa-ta sanayi-i nefiseye karşı meyilleri fazladır...

İşte bu nevi ruhi ve fikri buhranlarda çırpınan bir genci sekizinci sınıfı ikmal²³ ettikten sonra hayatını, mukadderatını muayyen bir çerçeve dahiline sokacak muazzam kararlar karşısında bulundurmak, memleketin gençliğini ve bilvasta memleketi zarar-dide etmektir. Bu vaziyette tesadüfi olarak hakiki mesleğini bulanlardan sarf-ı nazar büyük bir ekseriyet ya ileride, darülfünunda, evvelce verdiği karardan nükûl ederek nokta-i nazarını değiştirecek ve müşkülât içinde bocalamağa mecbur kalacak veyahut müddet-i ömrünce hayatta ruhuna mülayim gelen sahalarda çalışamayarak ve taliine ve hayatına küskün kalacaktır. Meslek intihap etmenin ne kadar müşkül bir şey olduğunu biz kendimizden biliriz. Ekserimiz on sekiz yaşlarında iken mektebi ikmal ettikten sonra son dakikaya kadar hangi mesleği intihap edeceğimizi bir türlü kestiremiyorduk. Hatta bazı gençlerin darülfünunda bile mesleklerini tebdil ettikleri vakidir. Binaen aleyh bu kadar müşkül ve hayati bir meselede çocukların muvafık kararlar vereceğine ihtimal vermek fazla nikbin olmaktadır. Bu devrede gençlerin hayali fazla kuvvetlidir. Edebiyatla uğraşmak ve hatta teşa'ür etmek meyli ilk gençlikte kesretle görülen vakayidendir. Binaen aleyh fünun-ı muhtelifeye müstait olanlardan birçoğu sinlerinin icabatı olarak edebiyat kısmını tercih edeceklerdir. Bunlar bir sene veyahut iki sene sonra kararlarının ruhlarına mülayim gelmediğini anlasalar bile artık onlar için fen kısmına devam etmek hemen hemen imkânsız gibidir.

²³ A.e., s. 13.

Zira fen kısmının son sınıflarında bulunan talebe, edebiyat kısmının son sınıflarındaki talebeye nazaran cebir, müsellesat, hikmet, kimya ve hendese derslerinden çok ileride bulunacaktır. Bu takdirde kararını değiştiren talebe, fen kısmına girmiş olsa bile ya birçok derslerden geri olduğu için sınıfta kalacak, bir sene daha fazla okuyacak veyahut şehadetname numeroları pek fena olacaktır. Her iki ihtimalde de talebe, bun haysiyet-şiken ve müşkül bir mesele addederek arzusunun hilafında olarak edebiyat kısmında tahsiline devam etmeğe mecbur kalacaktır. Yukarıda ilk gençlik devrine ait söylediklerimizin hilafına olarak muallim arkadaşarımdan biri talebenin tercihen fen kısmına devam ettiğini, edebiyat kısmına devam eden talebe adedinin pek az olduğunu söylüyordu. Bu, yaşadığımız devrin gayr-i tabii tezahüratıdır. Hali hazırda ilmi malumatın, hayatı kazandıracak bir sermaye olmadığı birçok gençlerin zihninde²⁴ yer etmiştir. Ebeveynin de aynı nokta-i nazardan çocuklarını fen işlerine alakadar etmeğe çalıştıkları ve çocukları tesir altında bıraktıkları muhakkaktır. Bunun içindir ki gençler son zamanlarda fen kısmını edebiyat kısmına tercih etmektedirler.

Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında II²⁵

Terbiye Muallimi Halil Fikret (Kanat)

Sınıf-ı mahsus teşkilatı bizce tatmin edici mahiyette değildir. 14-15 yaşlarındaki bir gencin bir sene ticaret dersleri gördükten sonra tamamen mücehhez olarak hayata atılmasına imkân yoktur; filvaki sınıf-ı mahsus teşkilatına esas olan prensip doğrudur. Gençleri memur olmaktan kurtarmak, serbest mesleklerde hayatlarını kazanacak bir vaziyete sokmak her vakit şayan-ı arzu bir şeydir. Lakin buna: “Mümkün mertebe çabuk” prensibini ilave etmek ve bu esas dahilinde teşkilata girişmek mutlaka mahzurludur.

Bizde son zamanlarda, sefalet-i içtimaiyenin büyüklüğünü görerek gençleri çabuk hayata atmak zihniyeti maalesef

²⁴ A.e., s. 14.

²⁵ A.e., s. 19-22.

tevsi-i daire ediyor; bir zamanlar İstanbul Vilayeti'nin, ibtida-i mekteplerini dört seneye tenzil etmek istemesi az çok bu zihniyetin mahsulüdür.

Henüz hayat denizinde yüzecek mahareti kazanamayan gençlerin çabuk maişet sahasına atılarak ruhen ve ahlaken mahvolmaları, birkaç sene geç hayata çıkanlara nazaran daha fazla varid-i hatırdır. Tabiidir ki söylediklerimiz küçük köy ve kasabalardan ziyade büyük şehirler için mevzu-ı bahistir. Sırf bu sebeptir ki Almanya'da ve bilhassa Bavyera'da ibtidai tahsilini 15-16 yaşına kadar temdit etmişlerdi. Bu tedbir birçok mürebbilerin nazar-ı takdirini celp etmekten hali kalmamıştır. Umumi olarak denilebilir ki çocukların takriben kendilerini idare edebilecek bir sinne yani on sekiz yaşına kadar mektep hayatında işgal edilmeleri Avrupa mürebbilerini çok meşgul etmekte ve bu esasa göre vasi ıslahat yapmağa uğraşmaktadırlar; buna mukabil bizim aks-i zihniyeti terviç etmeliğimiz her halde bir terakki eseri addolunamaz. Düşünmeliyiz ki Avrupa'da aile terbiyesi ve içtimai hayat, çok mazbut ve muntazamdır. Bizde ise gerek aile terbiyesi ve gerek içtimai hayat –hele fakir tabakada- çok geri ve çok kusurludur. Binaen aleyh diğer sebeplerden sarf-ı nazar etsek bile bu son sebep çocukları çabuk hayata atmak taraftarlarını uzun uzadıya düşündürmeğe kâfidir.

Sınıf-ı mahsus, çocukları hayata ve serbest mesleklere hazırlıyor. Sultaniler ise gençleri darülfünuna, ilmi hayata ihzar ediyor. Acaba çocukları hayata atacak mektepleri Sultani teşkilatı dahiline sokmak ne dereceye kadar muvafıktır? Eğer çocuklar Sultanilerin herhangi bir sınıftan serbest mesleklerden birine geçmeğe karar verirlerse her halde sınıf-ı mahsus bekleyecek ve tercih edecek değillerdir. Sınıf-ı mahsus ticari birtakım malumat veriyor ve bu suretle çocukları ya tüccar veyahut herhangi bir ticarethanede iş görecektir surette yetiştirmeğe çalışıyor; tacir olmak isteyen veyahut ticarethanenin birinde istihdam edilmeği tasavvur eden bir genç, kendine münasip bir mektep bulamadığı takdirde sınıf-ı mahsuslardan istifade edebilir. Halbuki ticaret

mektebi bu gibi talebeyi maalmemnuniye kabul eder ve her halde Sultani teşkilatı dahilinde bulunan sınıf-ı mahsuslardan daha iyi ve daha mücehhez bir surette çocukları yetiştirebilir. Farz-ı muhal olarak ticaret²⁶ mektebinin hali hazır teşkilatı bunu temin edemezse yeni bir teşkilatla bu manii izale etmek pekâlâ mümkündür ve bu ticaret mektebinin yegâne vazifesidir; yoksa Sultani mekteplerinin, prensipleri haricinde muvaffakiyeti meşkûk teşkilat ile uğraşarak bütçeye bar olması ve bu gibi tali teşebbüslerle meslek mekteplerinin vahdetini ihlal etmesi her halde doğru değildir. Muvaffakiyetleri meşkûk diyorum zira ben, sınıf-ı mahsusların bir sene zarfında nazari tedrisatla çocukları ameli hayata, mücehhez bir surette, atacağına katiyen ihtimal veremiyorum.

Memleketimizde meslek mekteplerine devam eden talebenin azlığına ve bilakis Sultanilerdeki talebenin kesretine bakarak ensal-i atiyeyi ticarete ve serbest mesleklere teşvik edecek vesaiti taharri etmek çok lüzumlu mudur? Lakin meslek mektepleri dururken ve mevcut olmayanların hemen açılması icap ederken Sultani teşkilatı dahilinde sınıf-ı mahsuslar ihdası maksadı temin edemez.

Ticaret ve sair meslek mekteplerine derece-i kifayede ehemmiyet verilmemesinin sebebi, evvela memuriyet zihniyetinin memlekette iyice kökleşmiş olmasından ve saniyen babaların çocuklarını ticarete sevk edecek sermayeye malik bulunmamalarından ileri geliyor.

Çocuk ibtidai tahsilini ikmal ettikten sonra peder, birkaç sene daha fedakârlık ederek, masrafından ve maaşından kırparak çocuğunu en az sermayeye muhtaç olacak bir şekilde yetiştirecek vasıtalar aramağa başlıyor. Ve bir sevk-i tabiiyle çocuklarını zeki ve müstait görmeğe meyyal olan ekser aileler belki oğlum ileride büyük bir adam olur diyerek evvela Sultaniye badehü Darülfünuna ve tıbbiyeye filan gönderiyorlar. Bu suretle çocuk en az sermayeye muhtaç

²⁶ A.e., s. 19.

olacak bir şekilde hayata atılıyor. Doktor oluyor, avukat oluyor, muallim ve ameli kimyager oluyor... Neticede peder çocuğunu yetiştirdiği için vicdanen müsterih ve genç de şöyle böyle hayatı kazanacak bir vaziyete geldiği için memnundur. Eğer peder zenginse, çocuğunu ticarete ve sair serbest mesleklere sevk edecek vesait-i maddiyeye malikse ve çocukta serbest mesleklere karşı bir temayül görürse o zaman sınıf-ı mahsuslardan ziyade tercihen ticaret mektebine ve yahut diğer bir meslek mektebine gönderecektir. Zira peder kaniidir ki, çocuğun iyi bir tacir olabilmesi, münhasıran ticareti gaye ittihaz eden ve tertibatını ona göre tanzim eden ticaret mektebine devam etmekle mümkündür.

Peder fakirse, çocuğuna tam bir Sultani tahsili verecek kabiliyette değilse bu nevi çocuklar bile sınıf-ı mahsuslara rağbet göstermeyeceklerdir. Zira peder evvela çocuğuna bir sanat mektebi arayacak ve bulursa evladını oraya yerleştirecek; eğer oğlunun ticari işlerle uğraşmasını muvafık görürse ilk teşebbüs edeceği cihet bir ticarethaneye kayırmak ve ameli olarak yetişmesine yardım etmektir; olmadığı takdirde ticaret mektebi mutlaka sınıf-ı mahsuslara tercih edilecektir.

Tekrar ediyorum: Ticaret mektebi, ticarete veyahut komisyonculuğa sülûk etmeyi düşünen ve uzun zaman tahsil etmek niyetinde olmayan gençleri en az bir zamanda oldukça mücehhez bir surette hayata atmak için teşkilatını şu veya bu şekilde tevsi ve tecdit etmek salahiyetini haizdir. Hatta mevcut noksanları ıslah ve ikmal etmek yegâne vazifesidir. İşte bu sebeplerden dolayı zükur mekatibinde sınıf-ı mahsus teşkilatına ihtiyaç olmadığı kanaatindeyim. İnas mekatibine gelince burada sınıf-ı mahsus teşkilatını terviç ettirecek esbap kısmen kuvvetlidir. Malumdur ki Sultaniden mezune olan kızların yüzde sekseni darülfünuna gitmeyip aile hayatına rüçû ediyor; aile hayatına atılanları²⁷ daha iyi yetiştirmeğe çalışmak zaruridir. Eğer ileride aile kadını yetiştirecek mekteplerimiz çoğalır o zaman belki böyle teşkilata hacet kalmaz. Lakin bugün için darülfünuna de-

²⁷ A.e., s. 20.

vam etmeyen sultani mezunelerini düşünmek ve acil bazı tedabir ittihaz etmek zaruridir.

İnas mekatibinde sınıf-ı mahsus ihdasını muvafık bulmakla beraber şeklini ve tarz-ı tatbikini şayan-ı münakaşa ve tenkit görüyorum, evvela aynı suali burada da soruyorum: Tahsil müddetini bir iki sene daha temdit etmek imkânı varken ve bunun ezher cihet faydeli olması melhuz iken kızları on altı yaşında hayata atmaktaki hikmet nedir? Elyevm kızların on altı yaşında aile teşkil ettikleri nadirdir. Binaen aleyh tahsil müddetini temdit etmekte katiyen bir mahzur yoktur. Eğer temdit edilmeyip hali hazır teşkilatı aynen ibka edilirse korkarım ki muhtelif esbaptan dolayı sınıf-ı mahsuslara devam eden kızların adedi pek az olacaktır.

Bu sebeplerden en mühimi şudur: Kızların sultani tahsilindeki gayeleri erkeklerin sultani tahsil gayelerinden ayrıdır. Erkek birinci derecede istikbalini temin etmeği, hayatta kazanmağı düşünür; binaen aleyh bunların tahsili bizatihi gaye olmaktan ziyade istikbali taht-ı emniyete alacak bir vasıtaadır.

Mesleki sahada çalışan kızlardan sarf-ı nazar sultaniye devam eden kızların büyük bir kısmı münhasıran cehaletten kurtulmak, malumat-ı umumiye sahibi olmak için çalışır. Binaen aleyh bunların nazarında tahsil bizatihi gayedir. Bu sebepten dolayı –vaziyet-i hususiyesi kendisini isticale sevk etmediği takdirde- on beş yaşında devre-i ulayı ikmal eden çalışkan ve zeki bir kız, darülfünuna gitmek niyetinde olmadığı halde on sekiz yaşına kadar tahsil etmeği muvafık görecektir ve binnetice sınıf-ı mahsustan ziyade devre-i saniyeyi tercih edecektir; bu takdirde darülfünuna devam etmeyen kızlar için lüzumlu olan sınıf-ı mahsus yarı yarıya kıymet ve ehemmiyetinden gaib ediyor demektir. Bundan maada gayr-i tabii bir sebep de kız çocuklarından birçoklarının sınıf-ı mahsusa devam etmelerine mani teşkil edecektir. Malumdur ki genç kızlar son zamanlarda aile işlerine pek o kadar alakadar olmuyorlar. Bunun hakiki sebeplerini araştırmak faydeli olsa bile mevzumuz buna müsait değildir. Ortada muhakkak bir şey varsa o da aile işlerine müteallik

hususata genç kızların ekseriya lakayt kaldığı keyfiyetidir; hatta kız ne derece zeki olursa alaka da o derece azalıyor. Zaten sınıf-ı mahsus bu noksanı telafi için açılmadı mı? İşte zeki ve çalışkan kızların ekserisi devre-i ulayı ikmal ettikten sonra sınıf-ı mahsusa girmeye kısmen tenezzül ve kısmen malumat-ı umumiyelerini tezyit etmek hürsünü teskine gayr-i kâfi bulacaklar ve yine darülfünuna devam etmeği düşünmedikleri halde bile devre-i saniyeye devam edeceklerdir. Bu da sınıf-ı mahsusların maksat ve gayesiyle kabil-i telif değildir.

Bundan başka devre-i ulayı ikmal eden kızlardan bazılarınun darülfünuna devam edip etmeyeceklerini katiyetle bilememeleri ve bazıları evvelce darülfünuna gitmek niyetinde iken bilahare aile teşkil etmeğe mecbur olarak evvelki fikirlerinden nükûl etmeleri yine sınıf-ı mahsusların gayeleriyle kabil-i telif değildir.

Kezalik bazı kızların hiss-i rekabete kapılarak arkadaşlarından daha az malumatlı olmaları kendilerine giran gelecek ve bir sevk-i tabiiyle devre-i saniyeye girerek sultani şahadetnamesi almağa çalışacaktır. Hatta kızlardan bazıları aile teşkil edememeleri ihtimalini düşünerek bir tedbir-i ihtiyati olarak devre-i saniyeye girmeye muvafık bulacak ve düşünceleri²⁸ doğru çıktığı takdirde darülfünuna devam edecek ve aksi takdirde aile hayatına atılacaktır.

İşte buraya kadar tadat edilen esbaptan bazıları yanlış bir içtihat ile terk edilse bile bir takımı katiyen ihmal edilemeyecek kadar mühimdir. Binaen aleyh kızlar için lüzumlu olan sınıf-ı mahsus teşkilatı bugünkü şekliyle büyük faideler temin edemeyecektir. Bunun için ben kızların son sınıfa kadar müştereken okumalarını ve ancak ondan sonra edebiyat ve fen kısımları tefrik edilirken darülfünuna devam etmeyecek olanlara sınıf-ı mahsus açılmasını daha mülayim ve muvafık görmekteyim. Bu suretle son sınıfa kadar eğer kızlar kati kararlarını verir ve yine bir kısm-ı kalil istisna edilmek şartıyla darülfünuna devam etmeyeceklerin ekse-

²⁸ A.e., s. 21.

risi sınıf-ı mahsusa devam etmeği musîb görür ve yukarıda tadat edilen mahzurlar kısmen ber- taraf edilir.

Mamañih İstanbul'da kız sanayi mekteplerinden maada kızlara mahsus diğer bir nevi mektebe şiddetle ihtiyaç vardır ki kızlar bu mekteplerde bir aile kadını için lazım olan her şeyi az bir zamanda ameli olarak öğrenebilsinler ve pek az da nazari tedrisatla uğraşsınlar. Kızlarının uzun zaman tahsil ile iştigalini arzu etmeyen valideler, aile kadını mekteplerini tercih edebilirler. Avrupa'da bu gibi mekteplerin müdavimleri pek çoktur.²⁹

Terbiye Muallimi Halil Fikret

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Burger, Eduard: **İş Pedagojisi**, çev. Halil Fikret Kanat, Ankara, M.E.B., 1976.

(Gövsa), İbrahim Alaaddin: **İlk Gençlik Hakkında Ruhiyyat ve Terbiye Tedkiki**, İstanbul, Kitabhane-i Sudi, Necm-i İstikbal Matbaası, 1921.

Kanad, Halil Fikret: **Ailede Çocuk Terbiyesi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976.

_____ **Pedagoji Tarihi**, C. I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1963.

_____ **Pestalozzi**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931.

_____ **Kısaltılmış Pedagoji**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976.

_____ **Milliyet İdeali ve Topyekûn Milli Terbiye**, Çankaya Matbaası, Ankara, 1942.

_____ **Terbiye Sosyolojisi**, Yeni Matbaa, Ankara, 1958.

_____ **Coğrafyanın Tedris Usulü**, İstanbul, İkbâl Kütüphanesi, 1927.

²⁹ A.e., s. 22.

_____ **Muasır Terbiye Ülküleri ve Terbiyede Yenilikler**, İstanbul, Maarifet Matbaası, 1934.

_____ **Pedagoji Tarihi**, İstanbul; Milli Eğitim Basımevi, 1948.

Kerschensteiner, Georg: **Karakter Kavramı ve Karakter Terbiyesi**, çev. Halil Fikret Kanat, Ankara: Örnek Matbaası., 1954.

2. Makaleler

Binbaşıoğlu, Cavit: “Halil Fikret Kanad’ın Yaşamı, Eserleri ve Türk Eğitimine Hizmetleri”, (Haz. Cavit Kavcar), **Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri**: 14 Aralık 2000 – Ankara, Türk Eğitim Derneği (TED)Yayınları, 2002, s.14-28.

Cicioğlu, H.: “Halil Fikret Kanad”, **Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**, Ankara, UNESCO, 1987.

Güçlü, Mustafa: Cumhuriyet’in Öncü Eğitimcilerinden Dr. Halil Fikret Kanad’ın Süreli Yayınlarda Yayımlanan Yazılarının Değerlendirilmesi, **Turkish Studies**, Volume 8/11 Fall 2013, Ankara, s. 113-129.

Öymen, H.R.: Halil Fikret ve Eserleri, **Eğitim Hareketleri Dergisi**, Ankara, Güney Matbaası, 1956.

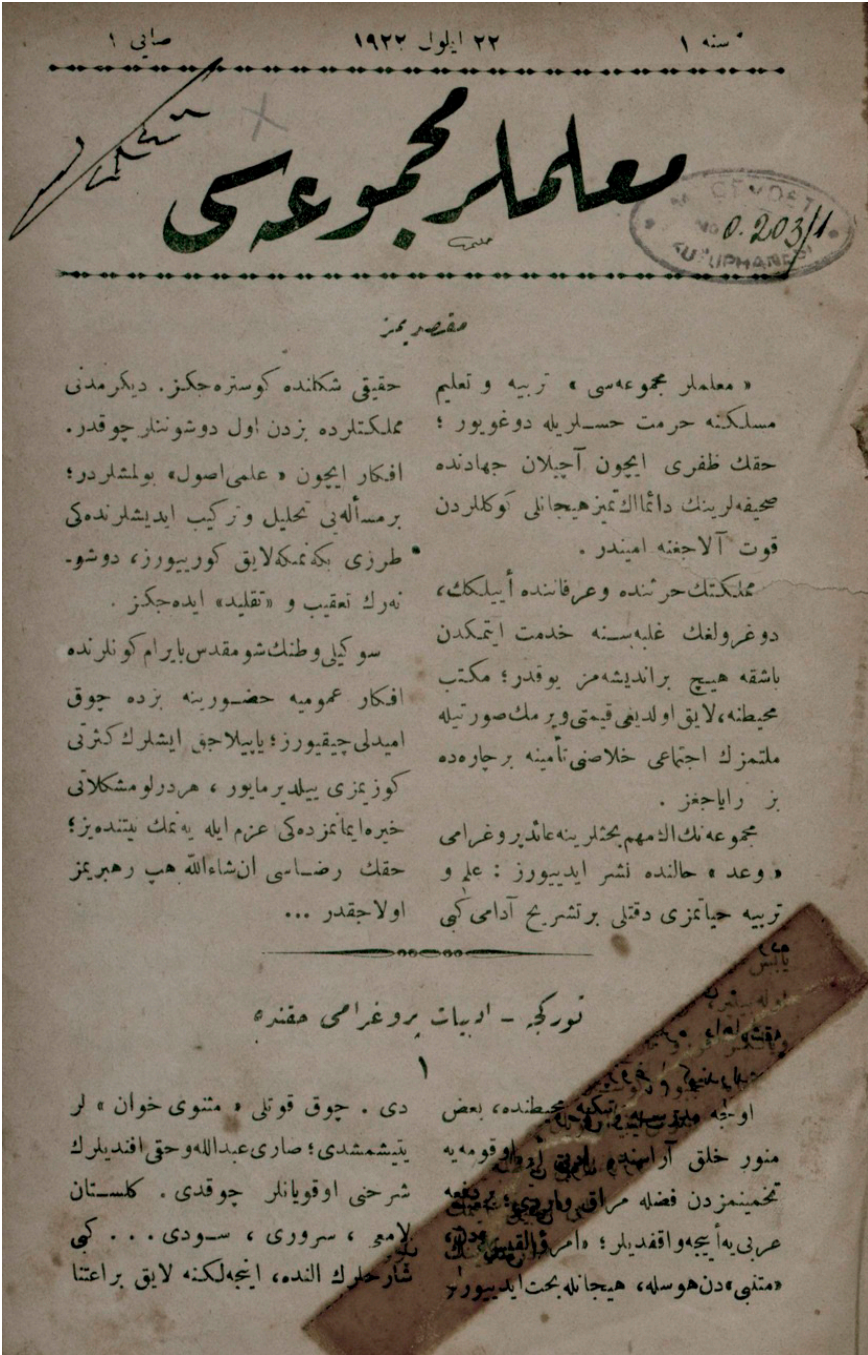
Taşdemirci, E.: Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Kuruluş ve Gelişmesine Hizmeti Geçen Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri, Türk Dünyası Araştırma Merkezi Yayını, (1996) s. 561-566.

Tezcan, Mahmut: **Eğitim Bilimleri ve Eğitim Sosyolojisi**, (Haz. Cavit Kavcar), Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri: 14 Aralık 2000 – Ankara, Türk Eğitim Derneği (TED) Yayınları, 2002, s.28-44.

Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri (Yayına Hazırlayan: Cavit Kavcar), Ankara, TED Yayınları, 2002.

3. Tezler

Karadeniz, Çağatay: **Halil Fikret Kanad’ın Düşüncesinde Milliyet İdeali**, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2011.

صافی ۱

۲۲ ایلول ۱۹۲۲

سنہ ۱

معاملات مجموعہ سی

NO. 2031
LIPHAWA

مفہم برہم

حقیقی شکنندہ کوسترہ جکیز. دیگر مدنی
ملک تارده بزدن اول دوشونتر چوقدر.
افکار ایچون «علمی اصول» بولشادر؛
برمسألہنی تحلیل و ترکیب ایدیشلرندہ کی
• طرزی بکہ نمک لایق کوریورز، دوشو-
نہرک تعقیب و «تقلید» ایدہ جکیز.

سو کیلی وطنک شو مقدس بایرام کونلرندہ
افکار عمومیہ حضورینہ بزده چوق
امیدلی چیقوریورز؛ بایلاجی ایشلرک کثرنی
کوزیمزی بیلدیرمایور، ہر درلومشکلانی
خیرہ ایمانزده کی عزم ایلہ بہ تمک یتندہ بز؛
حقلک رضاسی ان شاء اللہ ہب رہریمز
اولاجقدر ...

«معاملات مجموعہ سی» تربیہ و تعلیم
مسئلکئہ حرمت حساسلیلہ دوغویور؛
حقلک ظفری ایچون آجیلان جہادندہ
حقیقہ لرنسک دائمالک تمیزہی جانلی کولکلردن
قوت آلاچنہ امیندر.

مذککئہ حرئندہ و عرفاندہ آیلکک،
دوغرولغک غلبہ سنہ خدمت آیتکدن
باشقہ ہیچ براندیشہ مز یوقدر؛ مکتب
محیطنہ، لایق اولدینی قیمتی و پر ملک صورتیلہ
ملتزمک اجتماعی خلاصی تامینہ برچارہ دہ
بز رایاچقر.

مجموعہ نک الہمہم بختلرینہ عائد پروغرامی
و وعدہ حالندہ نشر ایدیورز: علم و
تربیہ حیاتی دقتلی بر تشریح آدمی کی

نور کجہ - ادبیات بروغرامی ہفتہ

دی . چوق قوتلی «متنوی خوان» لر
یتشمشدی؛ صاری عبداللہ وحق اقدیلرک
شرحی او قویانلر چوقدی . گلستان
لامعی ، سروری ، سودی . . . کی
شارحلرک نندہ، ایجہ لکنہ لایق براعتا

اوچہ و بختلرینہ بختلرینہ بختلرینہ
منور خلق آراستہ بختلرینہ بختلرینہ
تخمینمزدن فضلہ مراقبہ بختلرینہ بختلرینہ
عربی بہ ایچہ واقدیلر؛ «اسرار القیاس» بختلرینہ بختلرینہ
«متنی» دن ہوسلہ، ہیجانلہ بخت ایدیورز

انصاف ایدم! ابوبن زره چو قارینی
تعلیم و تربیه ایدم دییه تسلیم ایدیور .
اونلرک نمای روحی و بدنیلرینی تخریب
ایدم دییه مکتبه کوندرمه یور . باشقا
مملکتلرک امتحان اصوللرینی ، شرائط
علمیه و ایجابات اجتماعیه منری تدقیق ایدهرک
یکی اصوللر بولالم . معلملر جمعیتی بو وظیفه یی
حسن ایفا ایده بیلیرسه معارفزه جدأ
بو یوک بر خدمت ایتمش اولور .
دارالمنون و دارالملمات
طایه معلملرند
علی ممبر

مکتبلر منرک یکی تشکیلاتی حقتده

بر مملکتده اک مهم بیکلکردن بری
مکتب تشکیلاتی در . مکتب تشکیلاتی
یتشه جک نسلک تربیه عمومیه سنه یکی ر
استقامت و یر . بونک مطلوبه موافق
اولوب اولمه منی ، مطلقاً مملکتک حیات
عمومیه سنده فائده لی و یا خودمضر تأثیرلرینی
کوسترر .
آرزو اولنوردی که یکی تشکیلات ،
حال حاضرک و استقبالک احتیاجلرینی
تطمین ایتسین و دوامی بر ماهیتی حائز
بولنسون ! زیرا مکتبلری صیق صیق
تبدلاته معروض راقق ، نسل آینی
کرک تدریسات و کرک تربیه نقطه نظرندن
چوق فضله متضرر ایدر . بر تشکیلات
موقع تطبیقه قومندن اول افکار عمومیه نک
نظر تنقیدینه عرض ایدیبارسه شه منرکه
دها فائده لیدر . زیرا تشکیلاتله اوغرا .
شانلرک نظر دقتی جلب ایتنه بن نقطه لرک
تعديل و تصحیح ایدلسی و تشکیلاتک
ممکن مرتبه آرزو قورولی اولمشی ممکندره .
مع مافیله موقع تطبیقه قوندقدن صوکرأ
یابیلان تنقیدلرک بوگون ایچون اولسه بیله
یارین ایچون هر حالده فائده منی واردر .
بیم یکی تشکیلات اطرافنده نظر دقتی
جلب ایدن نقطه لر شونلدرر :
(۱) حال حاضرده کی وضعیتیمز اساسی
تشکیلاته قطعاً مساعد دکدر . متارکه دن
بری تعقیب ایدیان ، حال حاضری ادامه
بولتیقه منی چوق موافق بر تدبیردی .
بالآ خر هانکی اسپابدن دولایی بوفکرندن
نکول ایدلدیکنی بیلیمورز . اوله ظن
ایدیورم که مملکتک عرفانیله علاقه دار
اولانلرک اکثر منی بونقطه نظری الآ ن
مصیب و موافق کورمکده درلر . زیرا
ویکی اجتماعی انقلابی یاقیندن آراشدیرمق
واو کا کوره مکتبلری یکی تشکیلاته تابع
طونتی ایجاب ایدردی . بزه قدر اولسه

سای ۲

۲۲ تشرین اول ۱۹۲۲

سنه ۱

علماء و محرمین

کتابک کتبخانه لری

فی الحقیقه شو اون اوز بش سزه دن بری محیطک ،
کنجلی آواره لشدیرن ، فکر مشغولیتلرندن
اوزانلاشدیران وسائی آتشدر . بوکا مقابل
توراو بجرانلر حضور وسکوتی سبب ایتمش
وشخصی کتاب وکتبخانه ایدتک سراقی تشویق
ایده مه مشدر . بالنقیجه کنجلرده بک طبیعی اولان
میل ائماک اکثریتله باشقه بجرالرده دوکولمش ،
بالغرض مفرط سپور سراقی کی مشغولیرمه توجه
ایتشدر .

تکراره حاجت بوق که مطالعه دن ذوق
آلایان ، فکری غدالاندیرنر ق کندیشی بوکساتمه که
اوغراشایان برکنجکک مواجهه سننده تعلم و تربیه
هیتلرینک وظیفه لری آتار و کوجه شیر .
اوکیزده کی طلبه بک قسم اعظمی عمر لرنده سراق
ایدوبده براق رساله ، مجموعه قاریشدیرماتمش ،
آدی وفقی هیچ بران نام او قوماش ، حق سیاحتنا .
مهلر دن ، رومان و نیارولردن بیله نصیب حرت
ومهران آلامش اولورسه بوایشله مکه آیشلاماش
دماغلراوزرنده کی مساهیکز جوراق برطوراغی
تخریبه بکیزه سزیمی ؟ ذات آتدیرس ایتدیکنز مواد
نه اولورسه اولسون بزبالطبع بالکز اولتری
اوکره تکمل دکل ، عین زمانده کنجلرده ذوق
تنبیح او بیدیرمقله وظیفه دارز . درس لری می
عینا و مکملآ تکرار ایدن طلبه دن زیاده مطالعه

بوکون مکتب صیرالری ، الخاصه تالی
صنغری اشغال ایدن نسلده کالی درجه ده مطالعه
احتیاج و حرارتی حس ایدلیبور . بوطنده
منفرد اولسه م آلداتق بک ممکندی . فقط
عین مسئله حقیقه قونوشدیر مسلکداشک
مشاهده لری ده بو استنتاجی مع الاسف تقویه ایدر
ماهیتده در . حالبوکه سراهکک وکنجکک روحیاسله
اوغراشایان حیاتک اودورلرده مطالعه احتیاجک
صورت عمومیه ده برانماک ، براحتراض تککنده
اولدیفنی اهمیتله قید ایدر لر بونی تأیید ایدک
بک جوق مشاهده لر و آنکه لر نقل ایلر لر .
حیاتک اشدید فیرطنه لری ، بورالری
طاشیان بو « ایکنجی دوغوش » دملرنده
اوقومق آرزوسنک بوقادار فضله اولماسی مفرط
خیالکک تحسیرکک وهیجانکک تعذیبی ، فضله
لهجه ومعلومات احراز ایدرک آرقاداشلر آراسنده
حق کلام تأمین کی قیماً خود بینلکه و تصلفه
مستند اولسه بیله شه سز بته بک مفیددر .
مملکتکک حیاتی ، مبذول مطالعه وسیله و واسطه
لری احضار ایدمه مکلک برابر بن خاطر لایورم که
بیم منسوب اولدیم - یعنی بوکون اوتوز ایله
فرق باشلری آراسنده بئانان - نسل هر حالده
آز جوق مطالعه ایله مألوف ایدی و بوالت
بوکون کیلرده تراید ایتمش اولق لازم کلیدی .

مکتبلمزك بكي تشكيلاتى هقندره

۲

ایتمکده و بواساسه کوره واسع اصلاحات
بایتمه اوغراشمه قده درلر؛ بوکا مقابیل بزم عکس
ذهنیق تزویج ایتمک کبکیز هر حالده برزق اثری
عد اولونه ماز . دوشوغلی بزکه آوروپاده طائله
تریبسی و اجنهای حیات ، چوق مضبوط
و منتظم در . بزده ایسه کرک طائله تریبسی
کرک اجنهای حیات — هله فقیر طبقه ده —
چوق کری و چوق قصورلی در . بناء علیه دیگر
سیلردن صرف نظر ایتمه ک بیله بوسوک سبب
چوجوقلری چابوق حیاته آتقی طرفدارلری
اوزون اوزادی به دوشویدیرمک کای در .

صنف مخصوص ، چوجوقلری حیانه و سربست
مسلکله حاضرلا بور . سلطانیلر ایسه کنجلیری
دارالفنونه ، علمی حیانه احضار ایدیسور . عجا
چوجوقلری حیانه آنجق مکتبلیری سلطانی
تشکیلاتی داخلنه سوقتی نه درجه به قادر موانق در؟
اگر چوجوقلر سلطایلرک هر هانکی برصنندن
سربست مسلکاردن برینه چیمکه ترازو برلرسه
هر حالده صنف مخصوصی بکایه جک و ترجیح
ایده جک دکلردر . صنف مخصوص تجاری برطاقم
معلومات و ریپور و بوسورتلر چوجوقلری یا تجار
ویا خود هر هانکی بر تجارخانه ده ایش کوره جک
صورتده به نیشدرمکه چالیشیور ؛ تاجر اولقی
ایسته بن و یا خود تجارخانه ک برده استخدا م ایلمدی
تصور ایدن برکنج ، کندینه مناسب بر مکتب
بولامادیقی تقدیرده صنف مخصوصلردن استفاده
ایده بیلیر . حالبوکه تجارت مکتبی بوکمی
طلبی مع المنویه قبول ایدر و هر حالده سلطانی
تشکیلاتی داخلنده بولنان صنف مخصوصلردن
دها آبی و دهاها مجهر بر صورتده چوجوقلری
به نیشدرم بیلیر . فرض محال اولارق تجارت

صنف مخصوص تشکیلاتی بزجه تطدین
ایدیحی ماهینده دکلدر . ۱۵ — ۱۰ یا شلردن کی
برکنجک بر سنه تجارت درسلی کوردکن
صوکرا تماماً مجهر اولارق حیانه آیلما سینه
امکان بوقدر؛ فی الواقع صنف مخصوص تشکیلاتنه
اساس اولان بره نسبب دوغرودر . کنجلیری
مأمور اولمقدن قورنارمقی ، سربست مسلکارد
حیاتلری قازانه جق بر وضعیت صوقق هر وقت
شایان آرزو بر شی در . لکن بوکا : « ممکن
سربسته چابوق » بره نسببینه علاوه ایتمک و بواساس
داخلنده تشکیلاته کبریتمک مطلقا محذور اودر .
بزده صوک زمانلرده ، سفات اجنهایه ک
بو بولکلکنی کوره رک کنجلیری چابوق حیانه
آتقی ذهنیق مع الاسف توسیع دائره ایدیسور ؛
بر زمانلر استانبول ولایتک ، ابتدائی مکتبلری
درد سنه به تنزیل ایتمک ایسته مسمی آرزوق
بو ذهنیتک محصول ایدر .

هنوز حیات دکزنده بوزه جک مهارتی
قازانامایان کنجلیک چابوق معیشت ساحه سنه
آیلارق روحاً و اخلاقاً محو اولماری ، بر قاج
سنه کچ حیانه چیمقلرله نظراً دها فضله وارد
خاطر در . طبیعی درکه سوبله دهمز کوجوک
کوی و قصبه لردن زیاده بو بوک شهرلر ایچون
موضوع بحث در . صرف بوسبیله درکه آلمانیا
ده و بالخاصه باوبه راده ابتدائی تحصیلی ۱۵
— ۱۶ یا شنه قادر تمدید ایتمشردی . بو ندیر
بر جوق سربیلرک نظر تقدیر برنی چاب ایتمکدن
خالق قالمشدر . عمومی اولارق دینیه بیلیرک
چوجوقلرک تقریباً کندیلرینی ادره ایده بیله جک
برسنه یعنی اون سکز یا شنه قادر مکتب حیانه
اشغال ایدلاری اوروپا سربیلری چوق مشغول